

פרפראות

פאר

משפטים שקלים תשפ"ג

הברכה שרויה

בשיריים של

צדיקי אמת

ביאור בד'

אופנים

פרפראות פאר

הברכה שרויה בשיריים של צדיקי אמת ביאור בד' אופנים אות א'

א, הברכה שרויה בשיריים של צדיקי אמת ביאור בד' אופנים

שיריים מצדיקי אמת בדרך האוהב ישראל

כתיב (שמות כ"ג כ"ה) "ועבדתם את ה' אלקיכם
וברך את לחמך ואת מימך והסרת מחלה
מקרבך",

כתב בספר **אוהב ישראל** – (פרשת משפטים), או
יאמר, ע"ד שאחז"ל (פסחים ק"ב ע"ב), **כל
הנוטל פרוטה מאיוב מתברך** עיי"ש, היינו,
לאשר היתה הברכה שורה בכל אשר לו. לזה
כל שנטל ממנו איזה דבר שכבר שרתה עליו
ברכת ה' הוא ג"כ מתברך. וזש"ה "ועבדתם
את ה' אלהיכם" הבטיחנו השי"י וית', "וברך
את לחמך גוי והסירותי מחלה מקרבך".

היינו, שהשי"י יברך לחמו ומימיו של הצדיק
העובד את ה' באמת, וכל מי שיאכל ויטעום
אצלו כלום, ישלח לו השי"ת מבוקשו הצריך
לו, כגון רפואה למי שצריך לרפואה, וכדומה
שאר מבוקשים **בגשמיות וברוחניות**, כ"י
אמן, עכ"ל **האוהב ישראל**,

שיריים מצדיקי אמת ע"ד לאכל לחם לפני האלוקים

כתיב (שמות י"ח י"ב) "ויקח יתרו חתן משה עלה
וזבחים לאלקים ויבא אהרן וכל זקני ישראל
לאכל לחם עם חתן משה לפני האלקים",

פירש רש"י, ויבא אהרן, ומשה היכן הלך,
והלא הוא שיצא לקראתו וגרם לו את כל
הכבוד, **אלא שהיה עומד ומשמש לפניו**,

לפני האלקים - מכאן שהנהנה מסעודה
שתלמידי חכמים "מסובין בה" כאלו נהנה
מזיו השכינה, עכ"ל **רש"י**,

משפטים שקלים תשפ"ג

א, הברכה שרויה בשיריים של צדיקי אמת
ביאור בד' אופנים
ב, רמזים בכתוב וברך את לחמך ובגימטריא
וביאור האבן עזרא בחולאים וחכמת המזלות
ג, ביאור פלא לאומרם ז"ל גיהנם פתוחה
תחתיו
ד, ורצע אדוניו את אזנו ביאור כמין חומר
למה הוא באליה שבאוזן
ה, למען ינוח מכוון למעשה הפרה שלא
רצתה לעבוד בשבת אמרי אמת
ו, בור ברשות הרבים וחמץ בפסח ביאור
הקשר שביניהם ע"י מעשה
ז, רק שבתו יתן ורפא ירפא מכוון לחש
בראשו יעסוק בתורה
ח, כעיני עבדים אל יד אדוניהם ביאור נורא
מהג"ר ישראל סאלאנטר
ט, הגנב שלא הצליח בגניבתו למה
י, הגנב שהצליח הגניבתו למה
יא, המקבל צדקה מתבייש והמקבל בצדק
אינו מתבייש
יב, לא תשימון עליו נשך בדרך הלצה
יג, למה אלישע לא היה אוכל ביכורים
תוספות הביאו ראיה לדבריהם ולכאורה הוא
ראיה לסתור
טו, המורים הלכה מתוך השו"ע הרי הם
מבלי עולם, מהרש"א
טז, האומר שקר בתפילין אינו גוף נקי
יז, שינוי הלשון בתורה פעם יעורפקחים
ופעם יעור עיני חכמים
יח, למה לא חשיב מחצית השקל בין הדברים
שהיו קשין לו למשה
יט, כפרת מעשה העגל אינו ע"י דבר מועט
כמטבע, אלא ע"י האש
כ, ביאור למה ייסד הקליר את פרשת שקלים
על פי הפסוק אשכול הכופר
כא, ע"י ריח בשמים נודע התקרבותו יתברך
אלינו

לאדם, וקוץ ודרדר תצמיח לך, זלגו עיניו דמעות, אמר לפניו, רבונו של עולם אני וחמורי נאכל באבוס אחד, כיון שאמר לו בזעת אפך תאכל לחם נתקררה דעתו,

מבאר המהרש"א, (פסחים קי"ח ע"א), בד"ה, זלגו עיניו דמעות כו'. כי היה סבור, כיון שמאכלו שוה כחמור ישתווה גם בדעתו כחמור, כי המזונות עם החמור יולידו טבע חמורי, ע"כ,

מבואר, דאם במדה רעה המזונות עם החמור יולידו טבע חמורי, מדה טובה מרובה והאוכל משיירי הצדיק, תתקרב דעתו לטבע הצדיק, וזהו ענין אכילת שיריים מצדיקים העובדים ה' באמת,

אכילת שיריים מצדיקי אמת ע"ד וברך את לחמך

כתיב (שמות כ"ג כ"ה) "ועבדתם את ה' אלקיכם וברך את לחמך ואת מימך והסרת מחלה מקרבך",

יש לדייק, פתח בלשון רבים, ועבדתם, וברך את לחמך, הוא בלשון יחיד,

שוב מצאתי דיוק זה במפרשים, עיין כלי יקר בעל הטורים מאור ושמך, ובתורת אמת מהרה"ק ר'לייבל אייגר שמיישבים כל אחד בדרכו וכל הדרכים בחזקת תקנה, עיי"ש,

ויש לבאר, ועבדתם את ה' אלקיכם, רבים הם העובדים את ה', איזוהי עבודה שבלב זו תפילה, אבל עבודת ה' שלימה, רק מעטים הם צדיקי האמת העובדים את ה' באמת ובתמים, ולכן נאמר בלשון יחיד, כי יחידים הם, ועי"ז נאמר וברך את לחמך ואת מימך, כלומר, השי"ת מברך את לחמו ומימיו של הצדיק העובד באמת, שתהיה הברכה שרויה בלחמו, שמי שיאכל ממנה יושפע לטובה בכל מילי דצריך ליה,

ומכאן לאכילת שיריים מצדיקי האמת.

*****

ב, רמזים בכתוב שלח לחמך ובגימטריא

ביאור המהרש"א

כתב המהרש"א (ברכות סד א ד"ה והלא לפני משה אכלו כו'), בחומש פרש"י, מכאן שכל הנהנה מסעודה שת"ח "מסובין בה",

יהיה הת"ח, אהרן וזקני ישראל המסובין שם, דמשה אינו בכלל המסובין, שהיה משמש עליהם, וענינו, (מבאר המהרש"א) שהסעודה שהת"ח מסובין בתוכה, ודאי דאמרי שם ד"ת, והוא הדבר שנהנין מזיו השכינה, כמ"ש במס' אבות שלשה שאכלו על שולחן אחד ואמרו עליו ד"ת כאלו אכלו משלחנו של מקום כו' ע"ש, עכ"ל המהרש"א.

מבואר לדבר רש"י, שמשה לא היה מיסב עמהם, והאכילה לפני אלוקים הוא דברי תורה שהיה אהרון וזקני ישראל שהם התלמידי חכמים אומרים בסעודה,

ע"ד ביאור המהרש"א שתלמיד חכם שרוי בתוכה

איתא בגמרא (ברכות סד ע"א) כל הנהנה מסעודה שתלמיד חכם "שרוי בתוכה" כאילו נהנה מזיו שכינה, שנאמר (שמות י"ח י"ב) "ויבא אהרן וכל זקני ישראל לאכל לחם עם חתן משה לפני האלוקים". וכי לפני אלוקים אכלו, והלא לפני משה אכלו, אלא לומר לך, כל הנהנה מסעודה "שתלמיד חכם שרוי בתוכה" - כאילו נהנה מזיו שכינה. ע"כ,

כתב המהרש"א (ברכות סד א ד"ה והלא לפני משה אכלו כו'), משמע ליה (בלשון הגמרא) שהיה משה משמש עליהם ולא היסב עמהם, והיינו לפני משה אכלו, וכ"ה בהדיא במכילתא,

גם נראה מהאי לישנא דאכלו לפני משה, שהוא הת"ח שהיה "שרוי בתוכם", וכיון דלפניו אכלו, אמר כאלו אכלו לפני אלוקים, עכ"ל המהרש"א.

מבואר, בלשון הגמרא שהאכילה לפני האלוקים הוא במה שאכלו ממה שקיבלו ממה רבינו שהיה עומד עליהם, והאכילה שמלפניו כאלו אכלו מלפני האלוקים, מכאן הענין של שיריים מצדיקי אמת ותלמידי חכמים,

גם יש לומר, שרוי בתוכה מלשון שריים,

אכילת שיריים מצדיקי אמת ע"ד שאמר הקב"ה לאדם הראשון

איתא בגמרא, (פסחים קי"ח ע"א), אמר רבי יהושע בן לוי, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא

צדקה עשה אותה עם עמלי תורה שאין מיס האמור כאן אלא דברי תורה, שנאמר (ישעיה נ"ה) הוי כל צמא לכו למים,

בכך יש לכוין וברך את **לחמך** שהוא עשיית הצדקה כמבואר, אל שלח לחמך.

*****

ב, החולאים וחכמת המזלות ביאור האבן עזרא

כתיב (שמות כ"ג כ"ה) "ועבדתם את ה' אלקיכם **וברך את לחמך** ואת מימך והסרת מחלה מקרבך",

כתב האבן עזרא והנה כל התחלואים באים בעבור אוכל הנכנס בגוף. והנה לא יפחד שומר התורה מהם. וזהו וברך את לחמך.

ויש תחלואים באים מחוץ לגוף בעבור שינוי האויר כפי השתנות מערכת המשרתים, וע"ז כתוב והסירותי מחלה מקרבך.

והנה שומר התורה אין לו צורך לרופא עם השם הנכבד, על כן כתוב: גם בחליו לא דרש את ה' כי אם ברופאים (דה"ב טז, יב).

והנה דברתי על חכמת הרפואות. ועתה אדבר על חכמת המזלות.

דע, כי כל הנולד המקרים שיקרוהו כדרך מה שיורה מערכת המשרתים ברגע הולדו, וערך אלה אל אלה. והדבר עמוק מאוד. והנה יהיה כפי מולד האשה שתהיה משכלה, כי תולדת הרחם להשכיל הילודים, או שתהיה עקרה ולא תלד. והנה אם היה הדבק בשם במולדו, וכפי תולדתו שלא יוליד בנים, השם הנכבד, אם היה דבק בו, יאמץ כח תולדת הכליות, ויתקן עלילות כוחו עד שיוליד בנים, על כן אמר השם לאברהם: אני קל שדי התהלך לפני והיה תמים (ברא' יז, א). וזהו שאמרו קדמונינו ז"ל צא מאצטגנינות שלך. ואם תכרות ברית עמי שתעבדני, אני ארבה אותך במאד מאד, כי אנצח התולדת.

ואין זה נצוח במערכת הכוכבים, כי לא נבראו להטיב או להרע לעולם השפל, רק הולכים תמיד לעבודת השם לצרכם, ובמרוצתם יקבלו בני העולם השפל דבר והיפוכו על ידם. והנה אם נשמור לא נקבל. ועוד אדבר על זה בפי כי תשא.

כתב המהרש"א (בבא מציעא דף קז עמוד ב) ואמר וברך את לחמך **זו פת במלח** כו' רמזו בו ג"כ מלת לחמ"ך הוא אותיות **מחל"ך**, כלומר מחלתך, מכאן ואילך והסירותי מחלה, כלומר מחלתך וגו',

יש לבאר ע"ד מלח ממון חסר

איתא בגמרא (ברכות דף נה עמוד א) והמאריך על שלחנו - **דלמא אתי עניא ויהיב ליה**, דכתיב המזבח עץ שלוש אמות גבה, וכתוב וידבר אלי זה השלחן אשר לפני ה', פתח במזבח וסיים בשלחן! רבי יוחנן ורבי אלעזר דאמרי תרוייהו: כל זמן שבית המקדש קיים - מזבח מכפר על ישראל, ועכשיו - שלחנו של אדם מכפר עליו.

מבואר, כי בכך שמחסיר בסעודתו ליתן לעני פתו מתברך. ומכפר עליו, (עיין בהרחבה בביאור המהרש"א בבא בתרא ס' ע"ב בעניין ההחסרה)

וכבר אמרו ז"ל (כתובות דף סו עמוד ב) לא כדין מתלין מתלא בירושלים **מלח ממון חסר**, ואמרי לה **חסד**,

ופירש רש"י, מלח ממון חסר - הרוצה למלוח ממונו כלומר לגרום לו שיתקיים יחסרנו לצדקה תמיד **וחסרונו זהו קיומו**. ואמרי לה חסד - יעשה ממנו חסד,

ויש לכוין, וברך את לחמך **זו פת במלח**, כלומר, **הפת מתברך ע"י המלח**, כדאמרינן, **דלמא אתי עניא ויהיב ליה**,

יש לכוון וברך את לחמך ע"י שלח לחמך

איתא במדרש (קהלת רבה פרשה יא) "שלח לחמך על פני המים", א"ר ביבי אם בקשת לעשות צדקה עשה אותה עם עמלי תורה שאין מיס האמור כאן אלא דברי תורה, שנאמר (ישעיה נ"ה) הוי כל צמא לכו למים,

גם יש לומר

לחמך זו פת במלח, כי הותיות לחם והאותיות מלח הם אותם אותיות

גם יש לרמז לחמך, בגימטריא תשעים ושמונה

יש לומר ברמז, שיתברך להינצל מצ"ח דברים האמורים בפרשת התוכחה,

גם יש לכוין וברך את לחמך אדל שלח לחמך

איתא במדרש (קהלת רבה פרשה יא) **שלח לחמך** על פני המים, א"ר ביבי אם בקשת לעשות

וזה הפי' במהר"ם שיף הנ"ל. דע"י ששותים יי"ש ומתיישב האדם בינו, עי"ז יש לו מדעת זקנים, ויכול להוציא הדין לאמיתו, וממילא אינו צריך לפחד מהגיהנום עכ"ד ודפח"ח.

והנה הברכה השלישית שיהיה כל אחד מהם מוליד בנים, ולא ימותו בחיי אביהם, (אבן עזרא שמות פרק כג פסוק כז), ומילת עקרה כוללת אשת איש ובהמתו.

*****

ד, ורצע אדוניו את אזנו ביאור כמין חומר למה הוא באליה שבאזון

כתיב (שמות כ"א ו') "ורצע אדניו את אזנו במרצע ועבדו לעולם",

איתא בגמרא (קידושין כ"ב ע"ב) רבן יוחנן בן זכאי היה דורש את המקרא הזה **כמין חומר**, מה נשתנה **אזן** מכל אברים שבגוף, אמר הקדוש ברוך הוא, **אזן ששמעה קולי על הר סיני** בשעה שאמרתי (ויקרא כ"ה נ"ה) "כי לי בני ישראל עבדים" ולא עבדים לעבדים, והלך זה וקנה אדון לעצמו **ירצע**, ע"כ,

מבואר, שהאזון שנידונה לענישה, הוא משום שלא קיים את מה שהיה צריך לשמוע, "כי לי בני ישראל עבדים", ולא שמע לקיים הדבר,

המתנה שקיבל האדם ע"י האליה שבאזון

איתא בגמרא (כתובות ה' ע"ב), תנא דבי רבי ישמעאל מפני מה **אזון כולה קשה** והאליה רכה, שאם ישמע אדם דבר שאינו הגון יכוף אליה לתוכה, ע"כ,

מבואר, כי האדם קיבל מתנה, שיוכל לעשות פעולה, שלא ישמע את מה שלא צריך לשמוע,

לפי"ז אפשר לומר, טעם שהעונש על זה שלא שמע את מה שהיה צריך לשמוע, היא דוקא לרצוע את אוזנו ולעשות נקב באותו מקום שקיבל מתנה כדי שיוכל לא לשמוע דבר שאינו הגון,

ונלקחת ממנו אותה המתנה שקיבל, שלא לשמוע את מה שאינו הגון לשמוע,

וע"י החור בתנוך האזון, גם אם יכוף את אלית האזון לתוכה, זה לא יעזור לו שלא לשמוע, עקב החור שנעשה לו באליית האזון,

ולכן רוצעים את האליה, מכיון שלא קיים את מה ששמע באוזנו, לוקחים לו את המתנה שקיבל באליה, ועושים לו חור שגם אם יכוף האליה זה לא יעזור לו שלא ישמע, בגלל החור.

והרביעית, שגם הוא יחיה שנים רבות. והנה ידענו, כי לכל איש זמן קצוב וזמן ידוע שיכול לחיות כפי רוב החוס והליחה התולדית, לא אש זרה וליחה נכריה, כי הוא הפך התולדות. והדבק בשם יחזק החוס והליחה בכח הנשמה. ואז יחיה האדם יותר מהזמן הקצוב. וכן כתוב: יראת ה' תוסיף ימים ושנות רשעים תקצרנה (משלי י, כז), וכתוב: בחצי ימיו יעזבנו (ירמ"י יז, יא), וכתוב: כי אם ה' יגפנו או יומו יבא (ש"א כו, י). והנה המת במלחמה או במגפה לא מת ביומו בזמן הקצוב, כפי תולדת החוס והליחה, כי מחוץ באו לו מקרים. והנה, השם שדבק בו, יצילנו מכולם. ובתורה: פן ימות במלחמה (דברי כ, ה), אמר שלמה: למה תמות בלא עתך (קהלת ז, יז). ואין זה הפך חכמת המזלות, כי דבר המזל תלוי בדברים רבים, כאשר אפרש בפי' ונפלינו אני ועמד (שמות לג, טז). על כן כתוב: הנני יוסיף על ימך (ישעי' לח, ה). ומה אוסיף עוד להאריך: עכ"ל האבן עזרא.

*****

ג, ביאור פלא לאומרים ז"ל גיהנם פתוחה תחתיו

איתא בגמרא (סנהדרין ז' ע"א), לעולם יראה דיין עצמו כאילו חרב מונחת לו בין ירכותיו, וגיהנם פתוחה לו מתחתיו, ע"כ,

כתב המהר"ם שיף (סנהדרין ז' ע"א), עכשו שותין יין שרף במקום גיהנם פתוח, ע"כ

ביאור פלא מהבית ישראל

בספר לקוטי אש לחסיד המפורסם רבי אברהם מאוסטרלנקא ז"ל (ח"ב עמ' ק"כ) מביא בשם כ"ק אדמו"ר בעל הבית ישראל מגור זצ"ל ענין נפלא, דהנה אחז"ל (סנהדרין ל"ח א), יין ניתן בע' אותיות וסוד ניתן בע' אותיות (סוד בגי' ע). נכנס יין יצא סוד ע"כ.

ובתוספות (סנהדרין ל"ח א ד"ה נכנס יין יצא סוד), ביארו עפ"י דברי חז"ל (ערובין ס"ה א), כל המתיישב בינו יש בו מדעת ע' זקנים, דר"ל שאם הסוד מתגבר על היין ואין האדם מוציא הסוד החוצה אפי' ששתה יין הרי זה מוכיח שיש בו מדעת קונו ע"ש.

התחיל היהודי לבכות, וא"ל, לא מכשף אני, א"ל הפרסי מי יאמינך, אני הכיתה במלמד הבקר, ויגעתי עליה ולא עמדה, ואתה לחשת ותעמידנה, אלמלא כשפים לא תעמידנה, א"ל, בשבועה כך וכך לחשתי באזנה וע"כ עמדה,

כיון ששמע הפרסי כך, הרהר בתשובה ואמר אוי לי, מה פרה זו שאין לה לא שיחה ולא דעת, הכירה את בוראה, ואני שנבראתי בדמותו יתברך שמו, ונתן לי דעה ובינה, ואיני מכיר את בוראי, מיד הלך ונתגייר, וזכה ללמוד תורה הרבה, ונקרא שמו בישראל ר' חנינא בן תורתא, ועד עכשיו אומרים חז"ל על שמו הלכות, ע"כ,

וכך ביאר האמרי אמת, כי שמירת השבת צריכה להיות ליהודי כל כך חשובה, עד כדי כך שגם פרתו תרגיש בקדושת שמירת השבת, וזה הפירוש וביום השביעי תשבת "למען ינוח שורך וחמורך", כלומר, שהפרה גם תרצה לשמור שבת.

עוד יש לתרץ בדרך רמז כי השבת נתנה לתורה עבודה וגמ"ח

איתא בגמרא (בבא קמא דף יז עמוד א) מאי דכתיב (ישעיה ל"ב כ) "אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור" כל העוסק בתורה ובגמילות חסדים, זוכה לנחלת שני שבטים, שנאמר אשריכם זורעי, ואין זריעה אלא צדקה, שנאמר (הושע י"ב) "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד", ואין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיהו נ"ה א) "הוי כל צמא לכו למים" ע"כ,

איתא בגמרא (עבודה זרה דף ה עמוד ב) מאי דכתיב (ישעיה ל"ב כ) "אשריכם זורעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור" אשריהם ישראל, בזמן שעוסקין בתורה ובגמילות חסדים יצרם מסור בידם ואין הם מסורים

ביד יצרם, שנאמר אשריכם זורעי על כל מים, ואין זריעה אלא צדקה, שנאמר (הושע י"ב) "זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד", ואין מים אלא תורה, שנאמר הוי כל צמא לכו למים. משלחי רגל השור והחמור - תנא דבי אליהו: לעולם ישים אדם עצמו על דברי תורה כשור לעול וכחמור למשאוי.

ומקשה המהרש"א (עבודה זרה דף ה עמוד ב) ד"ה אשריכם ישראל) איך מביא ראיה מהפסוק שנאמר בו צדקה, לגמילות חסדים,

באליה שבתחתית האוזן, או בגובה האוזן, עיין קידושין כ"א ע"ב מחלוקת בדבר, יודן ברבי שהיה חכם וחריו אומר באליה, וכמובן שדברינו נאמרו לסברת מי שאומר שעשיית הנקב הוא באליה, ועיין גם במכילתא פרשת משפטים, עמוד ק"א שמביא בעניין, מחלוקת ר' מאיר ור' יהודה.

*****

ה, למען ינוח מכוון למעשה הפרה שלא רצתה לעבוד בשבת אמרי אמת

כתיב (שמות פרק כ"ג י"ב) "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמורך וינפש בן אמתך והגר"

הקשה "האמרי אמת", מהפסוק נשמע כי השביתה בשבת נעשתה כדי שיוכלו השור והחמור לנוח, כמ"ש "למען ינוח שורך וחמורך", וכי לכך ניתנה השביתה בשבת,

ותירץ, על פי דברי המדרש, איתא במדרש, (פסיקתא רבתי פרק י"ד), מעשה ביהודי אחד,

שהיה לו פרה חורשת כל ו' ימי המעשה, וירד מנכסיו, ומכר הפרה לפרסי אחד, והיה הפרסי חורש בה כל ו' ימים, וכשהגיע יום השבת, רצה לחרוש כמנהגו, והיתה רובצת, ולא רצתה לחרוש, והכה אותה מאד ולא נדדה ממקומה,

הלך הפרסי אצל היהודי וא"ל, טול פרתך שמכרת לי, כי מום יש בה שאינה רוצה לחרוש היום, והבין היהודי שבשביל שבת עשתה כך, כי היה מנהגה לנוח בשבת,

אמר לו היהודי, בוא עמי ואני אעמידנה, הלכו שניהם אצל הפרה, ולקחה היהודי ודבר

באזנה ואמר פרתני את יודעת, כשהיית ברשותי היית נוחה ביום השבת, ועכשיו גרמו עונותי שמכרתך לפרסי ועתה את ברשותו, בבקשה ממך, עמדי וחרשי, מיד עמדה על רגליה וחרשה,

אמר לו הפרסי, אף על פי כן טול פרתך והחזיר לי הדמים, כי כל פעם שתרכי לא אוכל לבוא אליך להעמידה, ועוד, לא תפרד ממני עד שתאמר לי הכשפים שלחשת באזנה,

ומבאר המהרש"א ונראה לפרש, כלפי שאמרו בפרק לולב וערבה (סוכה מ"ט ע"א) גדולה גמ"ח יותר מן הצדקה כו' אדם זורע ספק אוכל קוצר ודאי אוכל ועוד אמרו אין צדקה משתלמת אלא לפי חסד שבה שנאמר זרעו לכם לצדקה וקצרו לפי חסד דהיינו שהנתינה היא צדקה והטורח הוא החסד כגון מוליכה לביתו כו' כפרש"י שם,

והשתא קאמר הכא אשריכם זורעי על כל מים דודאי יצמח ובא לידי קצירה דהיינו הצדקה הבאה לידי חסד והכי משמע קרא דזורע ונותן צדקה על כל מים **דהיינו ע"פ התורה** הוא עושה אותה שתבא לידי חסד וקצירה ויהיה משלחי רגל כמשמעו דהיינו שטורח בהולכה דהיינו גמ"ח, ולפי שהיצר הרע מרחיק דבר זה ליתן ממונו צדקה לעני, ולטרוח עוד עמו להביאו לביתו, ובשאר טרחות כפרש"י, ע"כ אמר כי העושה הצדקה באופן זה הנה יצרו מסור בידו כו' ועיין קרוב לדרש זה בסוף פ"ק דב"ק ובחידושינו שם, **ע"כ דברי המהרש"א**.

כתיב תהלים (קטז פסוק טז) "אנה ה' כי אני עבדך אני עבדך בן אמתך"

מבואר, כי שור וחמור הם רמז לתורה וגמילות חסדים, **ובן אמתך** הוא רמז לעבודת ה' כדכתיב אני עבדך בן אמתך,

לפי"י יש לרמז בפסוק "ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבת למען ינוח שורך וחמרך וינפש בן אמתך והגר", שהשביתה והנפשה הם למען יעסקו בתורה עבודה וגמ"ח.

*****

ו, בור ברשות הרבים וחמץ בפסח ביאור הקשר שביניהם ע"י מעשה

כתיב (שמות פרק כא פסוק לג) "וכי יפתח איש בור או כי יכרה איש בר ולא יכסנו ונפל שמה וגו'

איתא בגמרא (פסחים דף ו/ב) שני דברים אינן ברשותו של אדם ועשאו הכתוב כאילו ברשותו ואלו הן **בור ברשות הרבים וחמץ משש שעות ולמעלה**

מבואר, שדרכו של היצה"ר להחטיא את האדם ולהקשות עליו את החזרה, ומפתהו שאין הדבר ברשותו כלומר ביכולתו לחזור בתשובה,

והוא דבר שמצינו **בבור ובחמץ**, שהיצה"ר רוצה להפילו לבור כלומר לשאול, ולהכשילו בחטא,

מבואר בספה"ק כי חמץ ומצה נמשלו ליצ"ט וליצה"ר, ההבדל בין חמץ למצה הוא ההבדל בין ח' לה' כלומר שאם אדם נופל בחטא הדרך היא לחזור בפתח הה' כדאיתא בגמרא מנחות מ"ב,

וכן הדבר כשהוא מפילו לבור עליו לחפש דרך איך לעלות והכי איתא בגמרא,

איתא בגמרא (בבא קמא דף נ עמוד א) תנו רבנן, **מעשה** בבתו של נחוניא חופר שיחין שנפלה לבור גדול, באו והודיעו את רבי חנינא בן דוסא. שעה ראשונה, אמר להם, שלום, שניה אמר להם, שלום, שלישית אמר להם, עלתה. אמרו לה: מי העלך? אמרה להם: זכר של רחלים נזדמן לי וזקן אחד מנהיגו.

פירש"י זכר של רחלים - אילו של יצחק. וזקן מנהיגו - אברהם.

מהרש"א (יבמות דף קכא עמוד ב ד"ה בתי מי העלך) א"ל זכר של רחלים נזדמן לי וזקן כו' פרש"י של רחלים אילו של יצחק וזקן כו' זה אברהם עכ"ל,

דהיינו שזכות העקידה עמד לה בעת צרה כמ"ש בהר ה' יראה, **עקידה זו לסלוח** לישראל כו' ולהצילם מן הפורענות **כפרש"י בחומש**, (בראשית י"ח ט"ו), ובתוס' פרק הפרה כתבו בשם ירושלמי דמלאך בדמות רבי חנינא נזדמן לה עכ"ל:

מבואר, שגם **בבור וגם בחמץ בפסח** גם אם חושב האדם שאין ביכולתו לחזור, **עשאו הכתוב שהוא ברשותו** כלומר ביכולתו.

*****

ז, רק שבתו יתן ורפא ירפא מכוון לחש בראשו יעסוק בתורה

כתיב (שמות כ"א י"ט) "רק שבתו יתן ורפא ירפא",

איתא בגמרא (עירובין דף נד/א) חש בראשו יעסוק בתורה, חש בגרונו יעסוק בתורה, חש במעיו יעסוק בתורה, חש בעצמותיו יעסוק בתורה, חש בכל גופו יעסוק בתורה,

כתיב (שמות כ"ב א'), אם במחתרת ימצא הגנב וגו', אם זרחה השמש עליו וגו',

איתא בגמרא, (שבת קנ"ו ע"א) אמרו ליה לבר ליואי, לא מזל יום (שנולד), גורם, (לכל אדם את מהלך כל ימי חייו) אלא מזל שעה (שנולד) גורם,

האי מאן דבחמה, (שנולד בשעה של מזל חמה) יהי גבר זיותרן (שקוף) וכו' **אם גנב לא מצלח**, ע"כ,

כתב רש"י, **מזל שעה** - שבעה מזלות הן המשמשין את השעות, **"חנכ"ל שצ"ס"**, ח'מה, ניוגה, כ'וכב, ל'בנה, ש'בתאי, צ'דק, מ'אדים),

חמה היינו חמה ממש, והוא אחד מן המזלות, וכן **לבנה**, והשאר הויין כוכבים, עכ"ל רש"י,

בספר החיים מאחי המהר"ל (הוצאת שפתי צדיקים עמוד קנ"ג), כתב על הא דסמך, (שמות כ"ב א'), **"אם במחתרת ימצא הגנב"** וגו', **"לאם זרחה השמש עליו" וגו'**,

ענין המזלות ולימוד החכמה ההיא, אינו בכלל הכישוף. כמו שאמרו רז"ל בפרק מי שהחשיך האי מאן דאתילד בכוכב פלוני וכו'.

ונראה, שזהו מה שאמר הכתוב **אם זרחה עליו השמש וגו'**, כלומר, ואם איתרע מזליה, **שנמצא במחתרת ולא הצליח בגניבתו, משום שזרחה עליו השמש בעת לידתו**, כלומר, דאתיילד בכוכב חמה, שאמרו רבותינו ז"ל שמזלו **שם גנב שאינו מצליח**, כדאמר התם, עכ"ל ספר החיים,

מבואר, שלידתו במזל חמה גרם לו דלא יצלח בגניבתו. וזהו "אם במחתרת ימצא", הוא משום שזרחה עליו השמש.

*****

י, הגנב שהצליח הגניבתו למה

איתא בגמרא (שבת דף קנ"ו ע"א), האי מאן דבלבנה וכו', **אם גנב מצלח**, ע"כ,

איתא בגמרא (סנהדרין ק"ט ע"א), אנשי סדום אין להם חלק לעולם הבא וכו',

דרש רבא, מאי דכתיב (איוב כ"ד ט"ז) **"חתר בחשך בתים יומם חתמו למו, לא ידעו אור"**, מלמד, שהיו נותנים עיניהם בבעלי ממון,

כתיב (תהלים כ"ז ד') **"אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שבתי בבית ה'"**,

יש לכוון **"רק שבתו יתן, ורפא ירפא"**, כלומר, אם יתן שבתו בבית ה', לתורה, **ורפא ירפא**.

*****

ח, כעיני עבדים אל יד אדוניהם ביאור נורא מהג"ר ישראל סאלאנטר

כתיב (שמות כ"א כ"ו), **"וכי יכה איש את עין עבדו וגו' לחפשי ישלחנו תחת עינו, ואם שן עבדו וגו' לחפשי ישלחנו תחת שנו"**,

כתב בספר פרדס יוסף, (פרשת אחרי מות ויקרא עמוד ק"ץ ד"ה בתהלים קכ"ג ב'), **כתיב** "הנה **כעיני עבדים אל יד אדוניהם** כעיני שפחה אל יד גברתה **כן עינינו אל ה' אלוקינו עד שיחננו**, חננו ה' חננו כי רב שבענו בוז"

ביאור נורא בפסוק מהג"ר סאלאנטר

אמר הג"ר ישראל סאלאנטר זצ"ל, דוד המלך מקונן, על בוז וקלון אשר הצדיקים נלכדו **בעון ישראל**, ובזה **יכוּפּר עונותיהם של ישראל**, ולא ישובו ישראל מעצמם,

וכמו עבד שיוצא בשן ועין, ובהכות האדון אותו, **יכוּין האדון למקום שלא יאונה לו נזק שעיי"כ יצא לחפשי**, ורק יכה על גבו וכדומה, **ורק העבד יכוּף עצמו שיכה במקום שינו ועינו**, ועיי"ז זה יוכל ליצא לחפשי, **והפך לו פנים ולא עורף**,

"כן עינינו", **עיני העדה הם הצדיקים**, שהם לעינים באור התורה, **ובידינו נובילם לטבח לכפרותינו, ודי בזיון בהעלות העבד כן על דעתו**, כי מה יתרון לו בחירות, (כלומר בכפרתו) אם סומא הוא (ללא עיני העדה) וכמת יחשב,

וז"ש הנה כעיני עבדים, המושטות אל יד **אדוניהם**, (שיכה האדון בעיניו, ויצא לחופשי), **כן עינינו**, הם הצדיקים, המושטים אל ה' **עד שיחננו לכפר עלינו**, ועיי"ז אמר חנני ה' חנני כי **רב שבענו בוז**, עכ"ד.

*****

ט, הגנב שלא הצליח בגניבתו למה

ומפקידים אצל בעלי הממון **אפרסמון**, ומניחים אותו בבית גנזיהם,

לערב באים ומריחין אותו ככלב, שנאמר (תהלים נ"ט ז') "יהמו ככלב ויסובבו עיר", ובאים **וחותרים שם ונוטלין אותו ממון**, (רש"י אפרסמון – של הגנבים, הפקידו ביד בעלי ממון, כדי שיהו בעלי ממון מניחין פקדון שלהם בבית גנזיהם עם ממונם, ובלילה מריחין האפרסמון וחותרין שם),

דרש רבי יוסי בציפורי, (בבית מדרשא את הדרשה חתר בחשך בתים, רש"י), אחתרין ההיא ליליא תלת מאה מחתרתא בציפורי, (על ידי ריח אפרסמון, שהיו מריחין ויודעין היכן מניחין ממונם רש"י) אתו וקא מצערי ליה (לרבי יוסי), אמרו ליה יהבית אורחיה לגנבי, (נתת דרך לגנבים)

אפשר לפרש, על דרך שביאר **בספר החיים**, האי מאן דבחמה אי גנב לא מצלח, שהבאנו לעיל דהא דגנבים הללו הצליחו בגניבתם,

משום דחתר בחשך, ולא ידעו אור, כלומר שנולדו בחושך בזמן הלבנה, ולא ידעו אור, שלא נולדו במזל חמה, ולכן הצליחו כאמרז"ל האי מאן דבלבנה אם גנב מצלח.

*****

יא, המקבל צדקה מתבייש והמקבל בצדק אינו מתבייש

כתיב (שמות כ"ב כ"ד), "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך"

מבואר, שהעני הלוה מתבייש מהמלוה, והכי איתא בירושלמי (ערלה פ"א, ה"ג) מאן דאכל דלאו דיליה בהית לאיסתכולי ביה,

מבואר, שמי שמקבל דבר שלא מגיע לו יש לו בושת פנים מהנותן, ומי שמקבל דבר שמגיע לו בצדק אינו מתבייש להסתכל בנותן,

על דרך זה יש לבאר הכתובים

כתיב (דניאל פרק ט' ז') "לך ה' הצדקה ולנו בשת הפנים", יש לפרש הפסוק, מכיון ואנחנו מקבלים בתורת צדקה שלא מגיע לנו, יש לנו בושת פנים,

כתיב (תהלים פרק יז טו) "אני בצדק אחזה פניך", גם כאן יש לפרש הפסוק, אם אני מקבל בצדק ולא בצדקה, אז אחזה פניך ואיני מתבייש,

כתיב (תהלים פרק יא פסוק ז) "כי צדיק ה' צדקות אהב ישר יחזו פנימו", יש לפרש הפסוק, כי צדיק ה' צדקות אהב, פירוש הקב"ה אוהב את מי שמקבל בצדק, כלומר שמגיע לו, לפיכך יחזו פנימו, כלומר, שאין לו להתבייש לראות פניו כביכול, מכיון ומקבל בצדק, ולא בתורת צדקה,

כתיב (תהלים פרק קכ"א א') "תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו" "אל תסתור פניך ממני",

לפי"ז פירשנו הפסוק (תהלים ק"ב א'), "תפלה לעני כי יעטף", פירוש, כאשר מתפללים תפלת עני שמקבל את מה שאינו מגיעו, אז הוא מתכסה, מפני שהעני מתבייש להסתכל בפני הנותן, וזהו תפלה לעני כי יעטף",

אך אתה ה', שאתה הנותן, ואינך מתבייש ממני, אתה "אל תסתור פניך ממני"

*****

יב, לא תשימון עליו נשך בדרך הלצה

כתיב (שמות כ"ב כ"ד), "אם כסף תלוה את עמי את העני עמך לא תהיה לו כנשה לא תשימון עליו נשך", בדרך הלצה ניתן לבאר את המילה נשך, מלשון פארביסען (שתרגומו,

כעוס, אכול, ממורמר) וכך ביאורו, אם לא תשים על העני את הכעס והמרמור, רק יהיה בשמחה, ע"י כך תוסר ממנו עניותו, ויהיה עשיר השמח בחלקו,

והכי פירושו, לא תשימון עליו, כלומר, לא תוסיפו על העני, כעס ומרמור, שהוא מלשון נשך, אלא תשימון עליו, שמחה ואמונה, כדי שיצא מעניותו.

*****

יג, למה אלישע לא היה אוכל ביכורים תוספות הביאו ראיה לדבריהם ולכאורה הוא ראיה לסתור

איתא בגמרא (כתובות ק"ה ע"ב), **רב ענן** אייתי ליה ההוא גברא כנתא דגילדני דבי גילי (הביא לו אדם דגים קטנים), אמר ליה מאי עבידתיך, אמר ליה דינא אית לי, לא קביל מיניה (את הדגים), ואמר ליה פסילנא לך לדינא (אני פוסל את עצמי מלדון בדינך),

אלא מכאן אמרו, כל הנזקק אל החכמים ולתלמידיהם, ומפרנס אותם מעלה עליו הכתוב כאלו מקריב בכורים, ועושה רצון אביו שבשמים, עכ"ל התוספות,

מבואר, כי התוספות באו להביא ראיה לפירושם מתנא דבי אליהו, שכתוב בהדיא, משום שאין שם ירושלים,

והלא הוא ראיה לסתור

כל המעיין בדברי התנא דבי אליהו זוטא, יראה בלשונו ראיה לפירוש רש"י שפירש והלא לא כהן היה, דבתנא דבי אליהו איתא הכי

וכי אלישע כהן הוא ואוכל בכורים הוא וכו', ופלא הוא כיצד החסיר תוספות המילים, וכי אלישע כהן הוא, והביא ראיה לפירושו,

יש לבאר את דברי התוספות

דמה שהביא התוס' דברי התנא דבי אליהו אינו להביא ראיה לפירושו,

אלא, על פי מה דאיתא שם (כתובות ק"ה ע"ב), בהמשך הגמרא,

רב ענן הוה רגיל אליהו דאתי גביה, דהוה מתני ליה סדר דאליהו, כיון דעבד הכי (שלקח

מתנת הדגים, שאותו אדם רצה בתחילה לתת לו בתור שוחד, מהרש"א), על אף שלקח בתור מתנת ביכורים, איסתלק (אליהו),

יתיב (רב ענן) בתעניתא, ובעא רחמי, ואתא (אליהו), כי אתא, הוה מבעית ליה בעותי, ועבד תיבותא ויתיב קמיה, עד דאפיק ליה סידריה, והיינו דאמרי סדר דאליהו רבה (קודם שנסתלק), סדר אליהו זוטא (לאחר שחזר), ע"כ,

אפשר לומר דלהכי הביא התוספות דברי התנא דבי אליהו זוטא, לומר לך שבכך שאליהו הנביא חזר ללמדו התנא דבי אליהו זוטא, ושם אמר לו הדרשה של כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים,

ללמדו, שבשמים הסכימו על ידו שלקח המתנה כביכורים, ולכך הביא התוס' דברי התנא דבי אליהו. לומר שהסכימו על ידו, ולא בשביל להביא ראיה לפירושו.

*****

אמר ליה, (האיש) דינא דמר לא בעינא, (גם אם אינני רוצה שתדינני, לפחות) קבולי לקביל מר (את הדגים), דלא למנען מר מאקרובי בכורים,

דתניא, כתיב (מלכים ב' ד' מ"ב) "ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלקים לחם בכורים עשרים לחם שעורים וכרמל בצקלוננו", וכי אלישע אוכל בכורים הוה, אלא לומר לך, כל המביא דורון לתלמיד חכם כאילו מקריב בכורים, ע"כ, (וקיבלם בתורת ביכורים)

שיטת רש"י מדוע לא היה אלישע אוכל ביכורים

פירש רש"י, וכי אלישע אוכל בכורים הוה, והלא לא כהן היה, עכ"ל רש"י,

שיטת תוספות מדוע לא היה אלישע אוכל ביכורים

כתבו התוס', דאין צריך לדחוק כפי הקונטרס שמפרש והלא לא כהן היה,

אלא פירוש הדברים, וכי אלישע אוכל בכורים היה, והלא בשומרון היה, ואין בכורים נאכלין חוץ לחומה, כדמוכח בריש אלו הן הלוקין (מכות י"ז) (ובפי' בהמה המקשה חולין ס"ח), עכ"ל תוספות,

מבואר, כי רש"י ותוספות חולקים מאיזה טעם אלישע אינו אוכל ביכורים

רש"י פירש, משום שאינו כהן,

והתוס' פירשו, משום שאין בכורים נאכלין חוץ לחומה, ולא כפירוש רש"י שפירש משום שלא היה כהן,

התוספות מביאים ראיה לדבריהם והם ראיה לסתור

כתבו התוספות בהמשך דבריהם, וז"ל, והכי איתא בהדיא בסדר אליהו זוטא, (תנא דבי אליהו זוטא פרק ב')

תלמידי חכמים, הם כפרה להם לישראל בכל מקומות מושבותיהם, שנאמר (ויקרא ב') "ואם תקריב מנחת בכורים לה' אביב קלוי באש גרש כרמל תקריב את מנחת בכוריד", ואומר (מלכים ב' ד' מ"ב) "ואיש בא מבעל שלישה ויבא לאיש האלקים לחם בכורים" וגו',

וכי אלישע אוכל ביכורים היה, והלא אין שם לא ירושלים, ולא מקדש, ולא מזבח, ולא כהן גדול, אלא אלישע הנביא בלבד ותלמידו שיושבים לפניו,

אלא משום, שרשיי מבאר פשוטו של מקרא, ודברי חז"ל על הפסוק הם דברי דרש, ולכן רשיי אינו מבאר כדרשת חז"ל.

*****

טו, המורים הלכה מתוך השו"ע הרי הם מבלי עולם, מהרש"א

איתא בגמרא, (סוטה כ"ב ע"א), כתיב (משלי כ"ד כ"א), "ירא את ה' בני ומלך, ועם שונים אל תתערב", אמר רבי יצחק אלו שונים הלכות,

תנא, התנאים מבלי עולם, מבלי עולם ס"ד,

אמר רבינא שמורין הלכה מתוך משנתן תניא נמי הכי, א"ר יהושע וכי מבלי עולם הן והלא מיישבי עולם הן, שנאמר הליכות עולם לו, אלא שמורין הלכה מתוך משנתן,

כתב המהרש"א (סוטה כ"ב ע"א ד"ה ירא את ה' בני ומלך ועם שונים), שמורין הלכה מתוך משנתן כו'.

וזה לשון המהרש"א, ואמר גם עם שונים, ולא שמשו ת"ח, אל תתערב, שהם ע"ה כדעת אחרים, וכדמסיק שמורין הלכה מתוך משנתן, בלא שימוש ת"ח,

ובדורות הללו,

אותן שמורין הלכה מתוך שו"ע,

והרי הם אין יודעין טעם הענין של כל דבר,

אם לא ידקדקו מתחלה בדבר מתוך התלמוד, שהוא שימוש ת"ח,

וטעות נפל בהוראותם

והרי הן בכלל "מבלי עולם", ויש לגעור בהן,

עכ"ל המהרש"א.

*****

טז, האומר שקר בתפילין אינו גוף נקי

כתיב (שמות כ"ג ז) "מדבר שקר תרחק"

איתא בגמרא (שבת מ"ט ע"א), אמר רבי ינאי, תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים,

יז, מבלי עולם הם אלה המורים הלכה מתוך המשנה

כתיב (שמות כ"ד י"ב), "ויאמר ידוד אל משה, עלה אלי ההרה והיה שם, ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורתם",

כתב רש"י, (שמות כ"ד י"ב), ואתנה לך את לחת האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם - כל שש מאות ושלוש עשרה מצות בכלל עשרת הדברות הן, ורבינו סעדיה פירש באזהרות שיסד, לכל דבור ודבור מצות התלויות בו, ע"כ,

איתא בגמרא, (ברכות ה' ע"א), אמר רבי לוי בר חמא אמר רבי שמעון בן לקיש, מאי דכתיב, (שמות כ"ד י"ב), "ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי להורותם",

לוחות, אלו עשרת הדברות,

תורה, זה מקרא,

והמצוה, זו משנה,

אשר כתבתי, אלו נביאים וכתובים,

להורותם, זה גמרא,

מלמד שכולם נתנו למשה מסיני, ע"כ,

כתב רש"י, (ברכות ה' ע"א), מקרא - חומש, שמצוה לקרות בתורה,

משנה - שיתעסקו במשנה,

גמרא - סברת טעמי המשניות שממנו יוצאה הוראה,

אבל המורים הוראה מן המשנה נקראו מבלי העולם,

כדאיתא במסכת סוטה (דף כ"ב ע"א), עכ"ל רש"י,

צריך לבאר ולומר

למה רש"י בחומש אינו מביא את דברי הגמרא בברכות על אותו פסוק,

כתיב (דברים ט"ז י"ט), "כי השחד יעור עיני חכמים ויסלף דברי צדיקים",

שינוי הלשון, שבמקום אחד אמר **חכמים**, ובמקום אחר הוא אומר **פקחים**,

לומר לך, כי יש שתי סוגי עוורון האחד של **עיני השכל**, וזהו עיני חכמים.

וגם עורון של עיני הגוף וזהו עיני פקחים, ע"ד (שמות ד' י"י) מי ישום וגו' או פקח,

ביאור דומה מצינו (במהרש"א כתובות ק"ה ע"א ד"ה בא וראה כמה סמיות עיניהן של מקבלי שוחד) שביאר בדומה לביאור הנ"ל.

*****

יח, למה לא חשיב מחצית השקל בין הדברים שהיו קשין לו למשה

שיטת התוס' בביאור הדבר

כתיב (שמות ל' י"ג) "זה יתנו כל העבר על הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש",

איתא בגמרא (מנחות כ"ט ע"א) תנא דבי רבי ישמעאל שלשה דברים היו קשין לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו, ואלו הן מנורה וראש חדש ושרצים, מנורה דכתיב וזה מעשה המנורה, ראש חודש דכתיב החודש הזה לכם ראש חדשים, שרצים דכתיב וזה לכם הטמא, ע"כ,

והקשו התוספות (מנחות כ"ט ע"א) **ויש לתמוה**, דלא חשיב מחצית השקל, דכתיב זה יתנו ואמרינן (שקלים דף ג' ומ"ר) **כמין מטבע של אש הראהו למשה**,

ויש לומר, דלא שייך במחצית השקל, **נתקשה**, אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין, אם לא היה מראהו. ע"כ, **ביאור הדבר**, דלפיכך לא היה יודע משה רבינו, בשום ענין אם לא היה מראהו, משום שלא היה מטבע כזה בנמצא, כי אם היה מטבע כזה

בנמצא, מה קושי יש לדעת איזה מטבע יש ליקח למחצית השקל.

*****

ואמאי קרי ליה בעל כנפים, שפעם אחת גזרה מלכות רומי הרשעה גזירה על ישראל, שכל המניח תפילין ינקרו את מוחו. (בגמרא שבת ק"ל ע"א. הגירסא שכל המניח תפילין על ראשו - יקרו את מוחו),

והיה אלישע מניחם ויוצא לשוק. ראהו קסדור אחד - רץ מפניו, ורץ אחריו.

וכיון שהגיע אצלו נטלן מראשו ואחזן בידו, אמר לו: מה זה בידך? אמר לו: כנפי יונה. פשט את ידו ונמצאו כנפי יונה.

לפיכך קורין אותו **אלישע בעל כנפים**. ומאי שנא כנפי יונה משאר עופות? - משום דאמתיל כנסת ישראל ליונה, שנאמר כנפי יונה נחפה בכסף וגו' מה יונה כנפיה מגינות עליה - **אף ישראל מצות מגינות עליהן, ע"כ**

ביאור נפלא מהחת"ס סופר

כתב החת"ס סופר (שבת ק"ל ע"א ד"ה תפילין צריכין גוף נקי כאלישע בעל כנפים), **צ"ע**, דמנ"ל דה"ל גוף נקי לאלישע, דלמא תפילין אין צריכין גוף נקי, ולאלישע נמי לא ה"ל גוף נקי, ואפ"ה נעשה לו נס,

וי"ל, **דצ"ע על אלישע שנטל תפיליו מראשו**, הא חזינן דעדיין היי בסכנה וצריך לנס. א"כ טוב יותר להניחם על ראשו דמצוה בעידנא דעסיק בה מגינא ומצלה משא"כ כשנטלם מראשו דהוה לא עסיק בה ולא מגינא,

אע"כ משום דהיי רוצה לכזב ולומר שהם כנפי יונה, ולא רצה להוציא שקר מפיו בעוד שהתפילין בראשו שצריכין גוף נקי, ובכלל זה **שלא ישקר ויכזב**, וכמ"ש רמב"ם וב"י,

ומשו"ה סיכן עצמו והסירם מראשו, אף על גב דהשתא היי רחוק מההצלה כיון דהוה בעידנא דלא עסיק בה,

מ"מ נוח לו לסכן עצמו, ממה שלא יהי גופו נקי בדברי שקר בהיות תפילין על ראשו, עכ"ל החת"ס

*****

יז, שינוי הלשון בתורה פעם יעור פקחים ופעם יעור עיני חכמים

כתיב (שמות כ"ג ח') "ושחד לא תקח כי השחד יעור פקחים ויסלף דברי צדיקים",

והשי"ת מתקרב אלינו, וזה הרמז מהפסוק
אני לדודי, ודודי לי,

יט, כפרת מעשה העגל אינו ע"י דבר מועט כמטבע, אלא ע"י האש

שיטת השיטה מקובצת בקושיית התוס'

בשיטה מקובצת, (על הגליון מנחות כ"ט ע"א),
מתרץ את קושית התוס', למה לא חשיב
מחצית השקל בין אלו הדברים שנתקשה בהם
משה, ומבאר, משום דמה שנתקשה משה
במחצית השקל, לא, שלא היה יודע איזה
מטבע יש ליקח למחצית השקל, אלא נתקשה
להבין, איך דבר מועט כזה כמו מטבט, יכפר
על מעשה העגל, ע"כ דברי בעל השיטה
מקובצת,

ויש לבאר, דלפיכך הראהו הקב"ה מטבע של
אש, כלומר, אין כפרת מעשה העגל תבוא ע"י
מטבע של מחצית השקל, אלא ע"י
ההתלהבות של אש הקדושה, לחזור בתשובה
אליו יתברך, וזהו מטבע של אש, הראה לו
הקב"ה. וזהו עניין מחצית השקל. שלא
המטבע מכפר, אלא ההתלהבות אליו ית' הוא
זה שמכפר.

*****

כ, ביאור למה ייסד הקליר את פרשת שקלים על פי הפסוק

אשכול הכפר דודי לי בכרמי עין גדי

כתיב (שיר השירים א' י"ד), אשכול הכפר דודי
לי בכרמי עין גדי, וברש"י אשכול הכופר - יש
בושם ששמו כופר כמו, בכרמי עין גדי - שם
מקום ושם הוא מצוי, עכ"ל,

ר"א הקליר ייסד את הפיוט לפרשת שקלים
על הפסוק הנ"ל,

יש לתת טעם נאה, למה ייסד ר"א הקליר את
הפיוט לפרשת שקלים על הפסוק הנ"ל,

אפשר לומר, משום שכידוע חודש אלול מרומז
בר"ת בפסוק אני לדודי, ודודי לי, כמו שכתב
הבני יששכר (בני יששכר חודש אלול מאמר א'
אות י"ד), אמרו דורשי רשומות איני לידודי
וידודי ליי [שיר השירים ו ג] ראשי תיבות
אלו"ל [לקו"ת פי משפטים], שאז השיי פותח
יד לקבלינו בתשובה, ע"כ,

ואז בחודש אלול, כאשר עושים תשובה
מיראה, אנחנו צריכים להתקרב להשי"ת,

משא"כ בחודש אדר כאשר הרצון להתקרב
אליו בא מאהבה אליו, ואז הקב"ה מתקרב
אלינו מעצמו, לכן מרמז הקליר בחודש אדר
מהפסוק אשכול הכופר, "דודי לי", ללא
הקדם של "אני לדודי", כמו שאומר הפסוק,
אשכול הכפר "דודי לי", בכרמי עין גדי, גם
כשאין "אני לדודי",

אפשר להוסיף, שכינוי הקב"ה בשם דודי
מוכיח על האהבה בין השי"ת לישראל, עפ"י
הפסוק, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו,
שחולת אהבה אני.

*****

כא, ע"י ריח בשמים נודע התקרבותו יתברך אלינו,

סליחה לישראל, ע"י ריח בשמים,

איתא במדרש (שמות רבה פרשה נ"א פסקה ד')
אלה פקודי המשכן, משכן העדות, מהו
"העדות", א"ר שמעון ב"ר ישמעאל עדות הוא
לכל באי עולם, שיש סליחה לישראל,

א"ר יצחק משל למה"ד למלך שנטל אשה,
כעס עליה והניחה, והיו אומרים לה שכנותיה
אינו חוזר עליך עוד, לימים, שלח לה ואמר,
כבדי את פלטיך שלי, שביום פלוני אבא אצלך,
כיון שהגיע יום פלוני בא המלך אצלה ונתרצה
לה, ונכנס אצלה לפלטיך ואכל ושתה, ולא היו
שכנותיה מאמינות, אלא כיון שהיו מריחות
ריח בשמים, באותה שעה ידעו שנתרצה לה
המלך, עכ"ל המדרש, עיי"ש באורך.

*****

להערות הארות ולקבלת העלון ניתן לפנות אל

"מכון פאר" רחוב חזון איש 2 בני ברק

פקס 03-6161555 נייד 0527-616166

מייל y0527616166@gmail.com